

Aan

Oude vriend

**Ze vallen meestal tegen als je ze herleest,
de boeken, die je ooit (figuurlijk) hebt verslonden,
want wat je daar ook vroeger mooi aan hebt gevonden,
dat blijkt dan op zijn hoogst inmiddels mooi gewéést.
En toch... Je pakt wel eens een bandje uit een kast,
blaast er het stof af en al bij de eerste zinnen
wandel je lang vergeten paradijzen binnen,
weer als vanouds ontroerd en weer opnieuw verrast.
Een vriend van wiens bestaan je amper nog iets wist,
maar die je al die jaren pijnlijk hebt gemist.**

Jan Boerstool

*Uit **Altijd het niemandsdier***

Als af & toe de dag wat somber oogt, is er altijd nog....

TNT Post
Port betaald
Port payé
Pais-Bas

zomerBode 2013

BOEKHANDEL SCHIMMELPENNINK

De Bode is het huisorgaan van

Boekhandel

Schimmelpennink

Weteringschans 177

1017 XD Amsterdam

Telefoon 020-6230961

www.schimmelpennink.nl

Medewerkers

Marianne Aaldering

Peter Blok

Ad van der Borst

Mirjam Gerretzen

Lex Goes

Kees Helsloot

Jan de Jong

Yves van Kempen

Nienke Meter

Stan Meuwese

Marie Roelfsen

Ton Schimmelpennink

Frans Schouten

Frans Woolthuis

Oud Medewerkers

Marianne, Aaldering, Sam Alena, Marin van Amrozingen, Govert Anschutz, René Appel, Chris Bajerna, Bert Baensds, Gaus Baer, Binnert de Beaufort, Dirk van Beek, Ruud Beundersman, Jan Beijerick, Henk de Beunje, Joanna Blaisse, Peter Blok, Kees Blijleven, André Boelce, Sandra Boersma, Martin Bootsma, Ad van der Bors, Harry Boumans, Ina Brekelmans, Anne Bullhuis, Alfred van Clee, Coes Cnossen, Hans van Duuren, Renske van Duuren, Ger Dekker, Bianca van Dillen, Floris Dogtrom, Pieter van Duuren, Laura Emmelkamp, Gerard Emmenik, Arend Evenhuis, Marie Everard, Thor Faber, Tiny Fischer, Sjoerd Fortuin, Lex Goes, Karin Groot, Nel Groot, Joris van Groningen, Marjolijn de Groot, Roy Haarms, Hein ten Hammen van der Beek, Kees Helsloot, Carry Hendrik, Jacques Hendriks, Jos van Hest, Joram Hoekman, Klaas Hoekman, Ybo Houstain, Marieke Hohnen, D. Hooijer, Hein van de Horst, Ybo Houstain Mirjam Huffener, Willem Jaegers, Willem Jansen, Ellen Jansen, Jasper Jobiss, Jan de Jong, Simone Jong, Ineke Jonge, Jan Jumelet, Ady Kaiser, Yves van Kempen, Maarten Kloos, Jacques Klotes, Maarten Koningsbergen, Toon Kool, Willem Koppenaat, Gerrit Kortlaas, Altes, Dethie Kowolska, Rindert Krotzboot, Michel Kriehaus, Lideke Kruizinga, Alexander Lagunaj, Sjamieke Laghrwitz, Bente Helene van Lambalgen, Rita de Leeuw, Caroline Ligthart, Saskia van Loenen, Nico de Louw, Peter Lust, Gaus Luijters, Fatima van der Maas, Leni van Malden, Harriette Mastboom, Peer van der Meer, Nienke Meester, Kasper Mengelberg, Jan van Mersbergen, Stan Meuwese, Johan van der Meulen, Doesjka Meijzing, Ben Mol, Wijnand Mulder, Ad van der Meurs A.M. Neut, Jan de Nijs, Hannie Oda, Job van Oel, Justus van Oel, Saskia Oude Kotte, Anneke Ode, Ricky Op, Carla Pelgrim, Chaja Proost, Jan van Raamsdonk, Alexander Reenders, Marieke de Ridder, Theo Roth de Hoog, Carianne Schellevis, Alette Scherphuis, Plean Schimmelpennink, Miksa Schimmelpennink, Ton Schimmelpennink, Arend Schulp, Hugo Schut, Frans Schouten, Lidwien Schweitzer, Kien Seebregts, André Snaar, Sophie Spaan, Ted Twaalf, Olivier Stam, Muriel Steegstra, Tjaldine Stheeman, Lola en Maarten Sprenger, Doréthe Takkenberg, Erika Veld, Frans van de Ven, Thomas Verborgt, Martijn Verbrugge, Eric Vermaas, Marcel Verreck, Mirjam de Veth, Diep Verschuor, Tan Vink, Jan Visser, Simon de Vries, Nienke Vuyk, Marijke van der Wal, Jacob van der Wel, Ben Welter, Marius v.d. Westeringh, Frans Woolthuis, Hans van Zijl, Jan van Zijverden, Sieger van der Zwaag, Ben Zwaal, Erik van Zwam

Omslag

plaatje van internet:

Van de Weteringschans

Omslagtekening: Wolf Eribruch

Boekhouding 2014 (halverwege)

Vorige maand werden we gebeld door mensen van Koefnoen. Ze zochten een ouderwetse boekwinkel als locatie voor een korte filmopname. *Alles voor de kunst* had boekhandelaar nog spontaan geroepen. En zo kon het gebeuren dat op enig moment de winkel volstroomde met een stoet aan *Koefnoeners*, cameramensen, geluidsmensen, belichtingsmensen, regiemensen, productiemensen en ook nog een vijftal oudere dames die waren ingehuurd om als klanten te figureren.

Is dat allemaal nodig?, vraagt de gespeelde boekhandelaar verontwaardigd, waarop Paul de Groot, zeg maar Sjonnie, zich gedwongen voelt een stapel boeken bij elkaar te graaien, met teksten als: *én, boekhandelaartje, waar krijg jij nou een harde boekenlegger van?*

Uiteindelijk blijkt het om een scène te gaan van ongeveer vijf minuten. En daar werd dan vier uur over gedaan! Ook krijgt de boekhandelaar gaandeweg de ongemakkelijke indruk dat hij naar een rol in zijn eigen film zit te kijken. Een indruk die vooral wordt gewekt door Koefnoener Owen Schumacher die kennelijk de opdracht heeft meegekregen de archetypische boekhandelaar uit te hangen, compleet met pijp in zijn mond. Is dit wel humor om te lachen?

Naast Owen Schumacher, spelen de twee anderen (Paul de Groot en Pien van Bennekom), een nogal ordinaar echtpaar dat een boekenbon poogt te cashen. Het resultaat kunt u zien ergens in september. Don't shoot the pianist.

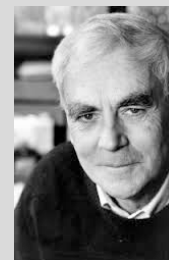
Dat kan natuurlijk niet, roept de

Proza

1. Krielaars, Brilletje van Tsjechov
2. Brand Corstius Arctisch dagboek
3. Dekkers Kleine verlossing
4. Hertmans Oorlog en terpetijn
5. Dicker Waarheid over de zaak
6. Keizer, Tumult bij uitgang
7. Zijl, Gerard Heineken
8. Cortazar, Autonoten
9. Carmiggelt, Gedrukt
10. Murakami, Kleurloze Tsukuru

11. Voskuil, Ik ben er niet
12. Schmitt, Meneer Ibrahim
13. Mersbergen, Laatste ontsnapp
14. Steinz, Made in Europe
15. Pons, De seizoenen
16. Jonasson Zonderlinge avont.
17. Allende, Ripper
18. Martin Du Gard, De Thibaults
19. Schama, Geschiedenis Joden
20. Westendorp, Oud worden

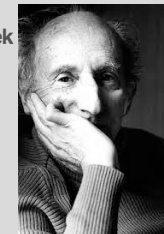
21. Koch, Geachte Heer M
22. Wesseling, Waarom specht
23. Heerma, Kaddish buurman
24. Vantoortelboom Mitraillette
25. Platteel, Alles hiervoor
26. Williams, Butchers crossing
27. Campert, Te vroeg in seizoen
28. Eggers, Cirkel
29. Dobytshin, Stad N
30. Bie, Meneer Foppe

31. Grossman, Omhelzing
32. Hengel, Hoe mooi alles
33. Vasquez, Geluid van vallende
34. Catton, Al wat schittert
35. Babel, Alle verhalen
36. P.Lanoye, Gelukkige slaven
37. Lanoye gelukkige slaven
38. Munro teveel geluk
39. Zwamborn, Duimsprong
40. Swaan, Compartimenten

41. Mingarelli, Maaltijd winter
42. Petterson, Twee wegen
43. Sjsikin, Onvoltooid liefdesbr
44. Wortel, Ijstijd
45. Liempt, Na de bevrijding

Poëzie

1. Vroman, tekeningen
2. Schipper, Dag van de poezie
3. Marsman, De eerste letter
4. Kuipers Frans, Molwerk
5. Mutsaers, Dooier op drift
6. Lodeizen, Wanhoop is tijdelijk
7. Charms, Tijger op straat
8. Barnas, Jaja de oerknal
9. vroman, Vleugels
10. Jonker, ik herhaal je

Kinderboeken

1. Joyce, Katten Kopenhagen
2. Tornquist, Klein verhaal liefde
3. Erlbruch, Zoen me tot ik spin
4. Kuyper, Hotel grote L
5. Blexbolex, Sprookje
6. Griffith, Waanzinnige boomhut
7. Tosi, Marino Marini
8. Biegel, Sleutelkruid
9. Dahl, Sjakie
10. Vos, Wie niet weg is

Kookboeken

1. Ottolenghi, Plenty
2. Mari Maris, Groentebijbel
3. Ottolenghi Jeruzalem
4. Kuipers, Oerdieet
5. Roden, Joodse keuken
6. Tol, Arabia
7. Hertsenberg, Dunne vegetarier
8. Holtkamp, Banketbakker
9. Lensink, Dikke Vinazza
10. Roden, Smaken Spanje

Amsterdam

1. Shorto Amsterdam
2. Carmiggelt, Dwalen door A'dam
3. Reijn, Ommuurde stad
4. Frankenhuis, In oorlogstijd
5. Grachtenboek
6. Arnoldussen A'dam lijflied
7. Bakker, Canon Amsterdam
8. Heijbroek Isaac Israels
9. Drie geluidwandelingen
10. Knechtmans, A'dam een gesch.

Interessante gasten en lekkere hapjes, het blijkt een topformule, de literaire salon Schilder en van Hest in de fraaie atelierruimte van onze Patty op de Lijnbaansgracht. U ziet hieronder de affiches van het afgelopen seizoen. Het is nu even vakantie, maar in september gaan we onverdroten voort. Van alle salons worden korte filmpjes gemaakt. U kunt ze bekijken op de website van de boekwinkel. Wilt u ook uitgenodigd worden laat u dan op de mail-lijst zetten (salon@schimmelpennink.nl).

LITERAIRE SALON
SCHILDER EN VAN HEST
ZONDAG 22 SEP '13
IN HET ATELIER VAN PATTY SCHILDER LIJNBAANSGRACHT 102

LITERAIRE SALON
SCHILDER EN VAN HEST
ZONDAG 24 NOV '13
IN HET ATELIER VAN PATTY SCHILDER LIJNBAANSGRACHT 102

LITERAIRE SALON
SCHILDER EN VAN HEST
ZONDAG 15 DEC '13
IN HET ATELIER VAN PATTY SCHILDER LIJNBAANSGRACHT 102

LITERAIRE SALON
SCHILDER EN VAN HEST
ZONDAG 23 FEB '14
IN HET ATELIER VAN PATTY SCHILDER LIJNBAANSGRACHT 102

LITERAIRE SALON
SCHILDER EN VAN HEST
ZONDAG 23 MRT '14
IN HET ATELIER VAN PATTY SCHILDER LIJNBAANSGRACHT 102

LITERAIRE SALON
SCHILDER EN VAN HEST
ZONDAG 26 JAN '14
IN HET ATELIER VAN PATTY SCHILDER LIJNBAANSGRACHT 102

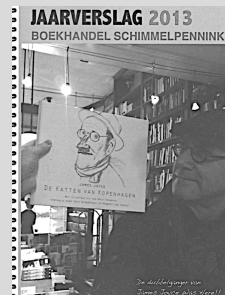
LITERAIRE SALON
SCHILDER EN VAN HEST
ZONDAG 25 MEI '14
IN HET ATELIER VAN PATTY SCHILDER LIJNBAANSGRACHT 102

LITERAIRE SALON
SCHILDER EN VAN HEST
ZONDAG 13 APRIL '14
IN HET ATELIER VAN PATTY SCHILDER LIJNBAANSGRACHT 102

RESERVEREN VIA: SALON@SCHIMMELPENNINK.NL

Op uitnodiging van Uitgeverij Atlas/Contact was onze boekwinkel aanwezig bij de presentatie van het nieuwe boek van Michel Krielaars *Het brillette van Tsjechov*. Voor de verkoop van meesterwerken van bevriende schrijvers staan we graag paraat. Er gingen maar liefst 87 exemplaren over de geïmproviseerde toonbank die Michel allemaal blijmoedig signeerde.

JAARVERSLAG 2013
BOEKHANDEL SCHIMMELPENNINK

Traditioneel vindt de jaarvergadering van de boekwinkel met het voltallige personeel plaats ten huize van de directie. Alleen Titus was verhinderd. Hoogtepunt vormt de uitreiking van het jaarverslag (126 pagina's - om nog maar te zwijgen over de kwaliteit) met dit keer boekenvriend Pim op de omslag wegens zijn treffende gelijkenis met James Joyce. Op de rechterfoto ziet u Mirjam en onze nieuwe ster Sonja (vervangster van Anne) en rechts van bovenaf Patty, Pieterlief en Marianne. De finale conclusie was wederom dat het een fijn jaar was en dat alles eeuwig zo moet doorgaan. Ook waren er fijne dranken en lekkere hapjes.

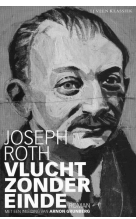
Onze tasjes all over the world

U ziet hier 'ons boekenmonster' Titia Jansen voor een soort van boekwinkeltje in Amman. Zo te zien heeft ze de hele handel overgenomen. Op de rechterfoto staat Andrea de Leeuw voor de beroemde Blauwe Moskee.

Joseph Roth
Vlucht zonder einde.
 Een nieuwe (voor het eerst vertaalde) roman van de grote meester!

DW B
 CHRISTOPHE VAN GERREWEY, DANIEL ROVERS, PATRICIA DE MARTELARRE, ZADIE SMITH, CHARLES BAUDELAIRE, DANIEL ROBERGCHES – DAVID FOSTER WALLACE als gastende uitgever
 MARC KREKTING, PIET JOOSTENS, ULRICH TRAKSNER – L.K. HOLT vertaald en samengesteld
 Uitgeverij De Persgroep | SAMUEL BECKETT

DW B
 Literair tijdschrift van onze Vlaamse vrienden. Opmerkelijk fraai uitgegeven en van hoog niveau

Provo
 Facsimile-uitgave van dit spraakmakende tijdschrift uit de jaren 1965-1967

Charco del Palo

Bart Rensink maakte deze opmerkelijke opname. Het is een beeld uit een filmpje, waarin ons tasje onder water de meest wonderlijke bewegingen maakt. Te zien op zijn youtube-kanaal Akinoryvy

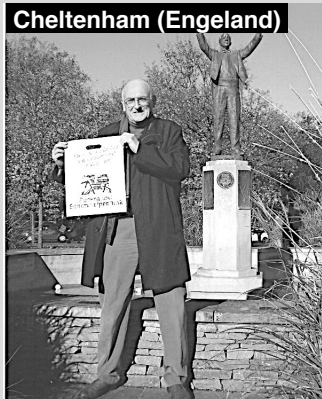
Andes gebergte

Hier staan Jet van Dam en Pim Vermeulen voor de beroemde Imca-ruïne Macchu Picchu in het Andergebergte. U ziet ons tasje, maar zien we daar ook de gelijknamige dichtbundel van Neruda?

Weteringschans

Dit moet ook kunnen, qua functioneel hergebruik. Toch? Niet dan?

Cheltenham (Engeland)

Frans Schouten in Cheltenham bij het standbeeld van componist Gustav Holst

Lissabon

En hier Frank Arents voor een standbeeld van de grote Pessoa

Antarctica

Je geloof het bijna niet, maar ons tasje heeft thans ook de Antarctica bereikt. U ziet hier Jan van Raamsdonk met zijn vrouw onder toezicht oog van de pinguïngemeenschap aldaar.

Grensgeval

U herkent hier natuurlijk onmiddellijk onze medewerkster Mirjam Gerretzen. Ze had een weekje vrijaf gekregen en toog opgewekt met een zak vol boeken de lanen op.

“Lezers van poëzie – en schrijvers over poëzie – zijn vlindervangers. Ze zien het wonder en toch ook weer niet.” (Trou Moet Blycken, p. 15)

Uitgetrompetterd ben ik nog niet over onze geniale vakman wiens trilogie van bloemlezingen van gedichten uit de twaalfde tot en met de twintigste eeuw uitmondde in een nieuwe trilogie van commentaren op honderden gedichten. Zie hoe de vakman formuleert:

“Dit gedicht, uit de cyclus Sterrenwerelden van Hendrik de Vries, is de volslagen gekte. Je kent de naam van de dichter, anders zou je van de man die het had geschreven denken: die moet ik op straat niet tegenkomen.

Er zullen vast mensen bestaan die bij dit soort gedichten zweren.

Nu, die zijn nog gekker dan volslagen gek.

De poëzie van Hendrik de Vries is wel eens gerangschikt onder het tabblad expressionistisch. Dan lijkt dit vers nog het meest op de expressie van een mataglappe sloopstoeter.”

(Trou Moet Blycken, pp. 73-74)

De hilarische oneerbiedigheid van deze woordcombinatie werkt uiterst verfrissend. Zie de soepele vakman:

“Hoe kan ik, zult u vragen, nu eens pleiten voor de verfijnde, ja ronduit intellectuele speelsheid van dichters om dan weer, met een stalen gezicht, een pleidooi houden voor het gelal?

Omdat die twee elementen elkaars vijanden niet zijn.

Ze staan misschien wel eens op gespannen voet, maar ze kunnen niet zonder elkaar.

Dat valt eenvoudig uit te leggen.” (Trou Moet Blycken, p. 80)

Komrij schotelt de lezer niet alleen een grote diversiteit aan gedichten voor, maar zorgt ook voor een stilistisch fraaie versiering. Het is vaak intens genieten:

“We moeten een klein deel van de slechte poëzie binnen ons blikveld houden. Om lucht te happen in de eerste plaats – zoals na een Tirlitonse truffelmousse en Montélimarse kalfshersenen kan een kroket uit de muur geen kwaad.” (Trou Moet Blycken, p. 96)

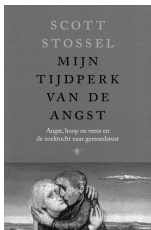
Na de haute cuisine een snelle hap.

De Zuidfranse stad Montélimar is beroemd om zijn noga, maar kalfshersenen maakt Komrij hier hoogstpersoonlijk zelf klaar. De Tirliton lijkt me eerder een middeleeuwse dans voor ondeugende Franse dames, hoewel ik er geen eed op durf te doen. Tot slot nog een citaat:

“Na deze door en door bittere klacht – maar niet heus – over hoe mijn arme ziel al in de kiem werd gesmoord – ik praat er ook altijd nog raar van, een beetje Bilderdijkachtig – kom ik u dus graag weer vervelen met een negentiende – eeuws gedicht.” (In Liefde Bloeyende, p. 160)

Absurd realisme

Scott Stossel
Mijn tijdperk van de angst
Doorwrocht werk over de angstpsychose en de zoektocht naar gemoedsrust.

Quintin Blake
De schatkist
Omnibus met acht van zijn beroemdste prentenboeken

Frans Gunning
Meisje van glas
Debutroman van een buurtbewoner. Daar maken we natuurlijk graag reclame voor.

Na een ochtendje *Stedelijk Museum* ga je nog meer van literatuur houden. Bij voorbaat mijn excuses voor onderstaand (verklarend?) citaat: “De installatie Een woonkamer vormt de omgeving van een nieuwe performance door kunstenaarsduo (...) genaamd een Familieportret (...). De verschillende objecten in de ruimte representeren het gewicht en de verschillende soorten materialen die aanwezig zijn in de woonkamer van een Nederlands modelgezin.(...) Elk object van paperclip tot eettafel is gefotografeerd en gewogen.

Vervolgens is het totale volume van deze objecten opnieuw vormgegeven als abstracte vormen en daarmee van hun originele functionaliteit en herkenbaarheid losgekoppeld. De installatie van massieve objecten is een vervormde weerspiegeling van de verscheidenheid van materie in een gemiddelde woonkamer en de manier waarop economische, sociale en culturele omstandigheden onze leefomgeving dicteren”.

De lezer mag nu zelf bedenken wat hij te zien krijgt in deze woonkamer. Het probleem met moderne kunst is dat het zich totaal van de realiteit heeft losgezongen en toch niet tot de (ok mijn) verbeelding spreekt, want de kunstenaar of de museumtekstschrijver komt altijd met adembenemende verklaringen als bovenstaande.

Even verderop is er een grote expositie van een bekende Nederlandse designer van onder andere lampen en stoelen en banken, maar het meest kenmerkende van deze expositie zijn de bordjes op de stoelen en banken met de tekst: “niet bedoeld om op te zitten”. Tja.

Geef mij dan maar het kale niets waarin Siméon uit *De seizoenen* van Maurice Pons zich moet voortwentelen: een kamer zonder verlichting en interieur met als enige materie een tafel zonder poten waarop je kunt slapen: dat belet hem niet eindeloos te dagdromen. Ook hier is het realisme af en toe zoek: de seizoenen in het arme dorp

duren eindeloos: lange regenperiodes, zware vorstmaanden, sneeuw en dooi volgen elkaar op. Het plaatselijke vermaak bestaat uit het drinken van linzendrank (linzen is ook het enige voedsel), het uitknippen van elkaars zwarte puntjes en speciaal voor vrouwen: in wintertijd een kikker in je kut stoppen (Ton, je mag er ook vagina van maken, maar het allitereert wel lekker). Het onheilspellende van Kafka en het absurde van Ionesco vermengen zich tot een zwart sprookje waarin je toch de condition humaine kunt herkennen. De tekst roept de beelden op en niet andersom zoals bij moderne kunst. Aangespoord door de fantastische verhalen van bezoekende blonde ridders trekken de dorpelingen richting het land van (de verschillende soorten) rijst en honing : het verhaal is sterker dan de wrede realiteit. Het verhaal geeft hen hoop en een perspectief en de lezer een glimlach om de mond. En dat zie ik het verwrongen vaatwerk van bovengenoemde installatie nog niet doen. De echte beeldende kunst is de literatuur.

Noot van de redactie:
Dit meesterwerk van Pons is compleet uitverkocht, maar wij hebben nog enkele exemplaren kunnen bemachtigen. Op is op. Grijpt uw kans!

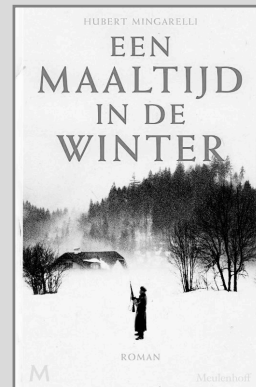
Frans Woolthuis

Van verstilde kracht

Marianne

Als leesmonster van de Schans doe ik gedegen en trouw mijn plicht en neem al tot me wat de uitgevers ter lezing vooruit zenden. Soms duikelt er zo maar een kleine parel tevoorschijn. Bij Mingarelli met een maaltijd in de winter, is dit het geval.

Zonder dat er expliciet over gesproken wordt is het wel duidelijk: Het is oorlog. In Polen verblijft een Duitse leger-eenheid in de bossen. Hun taak: gevangenen executeren en dumpen in graven. Drie soldaten wordt de afkeer te groot, ze verzoeken hun commandant om een andere taak en krijgen die. In de sneeuw en ijs van het bos moeten ze op zoek naar gevluchte joden. Zowaar: in de vrieskou vinden ze er eentje. Op de weg terug overnachten ze in een verlaten huisje, evenals een Poolse boer die er verzeild raakt. IJs dient gesmolten, vuur gemaakt, een

soep gekookt. Een halve liter aardappelbrandewijn, wat ui, reuzel, griesmeel, een plak worst. Een stuk brood. Rijkdom. Het nodige hout wordt gesloopt voor vuur en warmte. In de uren van wachten voor de soep getrokken is wordt zwijgend gerookt en gaat er het nodige door de hoofden van de mannen om. (prachtige, sobere dialogen). Wanneer de maaltijd klaar is besluiten ze de jonge joodse man ook een deel van de soep te geven. Maar dan ontstaat het dilemma: Hoe leid je iemand naar het

schavot als je die dag ervoor nog de maaltijd met hem hebt gedeeld? Van verstilde kracht dus, deze novelle. Je leest 'm in 1 adem uit.

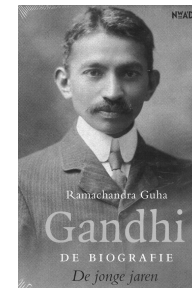
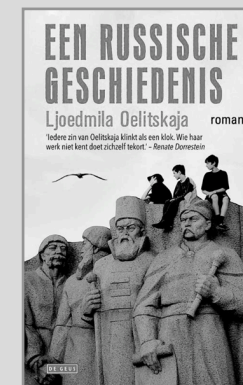
Maar ook een *Russische geschiedenis* van Ljoedmila Oelitskaja

De jaren vijftig. Moskou. Stalin is zojuist dood. Ilja, Sanja en Micha, drie goede vrienden, buitenbeentjes. Hun schooltijd, het afscheid van hun jeugd, het begin van volwassen worden. De nietsonziende ogen van

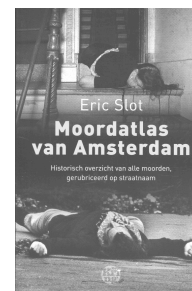
leraren en later de overheid. De uitzondering van een bevlogen leraar die zijn drie beste leerlingen de stad laat zien.

Literaire wandelingen, oefeningen in denken, ruimten, waar de vrijheid woont.

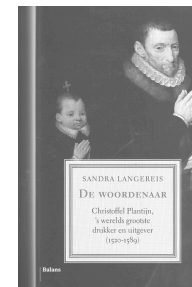
Elk van de drie jongens ontwikkelt zich op eigen wijze. Micha zal in de gevangenis belanden, Ilja sluit zich onder druk aan bij de KGB en Sanja zal zijn geboorteland verlaten, het vrije Westen opzoeken. Zie hier bijna 540 pagina's in een notendop. Een monument voor de dissidentenbeweging.

Gandhi
Ramachandra Guha
Biografie over zijn jonge jaren.

Moordatlas van Amsterdam
Eric Slot
Er is een hoop niet pluis in Amsterdam.

De woordenaar
Sandra Langereis
Biografie over de beroemde 16e eeuwse Antwerpse uitgever en drukker Christoffel Platijn

Over boeken en vrouwen

Mirjam Gerretzen

James Salter is een schrijvers schrijver, en daarom kende ik hem niet. Ik las achtereenvolgend “Light Years” uit 1975 en zijn nieuwste, na 34 jaar verschenen “All that is”. Wat een geweldige Amerikaanse schrijver! Hoe is het toch mogelijk dat ik hem niet eerder ontdekt heb? Verkeerde vrienden waarschijnlijk.

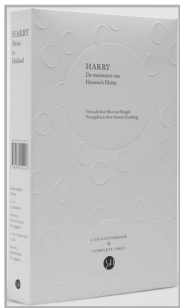
Zijn verhalen zijn zo met het leven verweven dat het lastig navertellen is (ik althans kan de afgelopen, zeg twee maanden van mijn leven alleen aan de hand van mijn agenda weer tevoorschijn roepen).

Light Years vertelt het verhaal van een sprookjesachtig huwelijk, waar subtiele scheurtjes uiteindelijk tot een onrepareerbare breuk leiden. Een elegant, ontwikkeld echtpaar, vanzelfsprekend een onorthodox leven leidend, Europees georiënteerd, subtiele omgangsvormen. De onomkeerbaarheid van het verval, relaties die het niet redden, ondanks alle levenslust en positiviteit.

Zijn meest recente, inmiddels een half jaar geleden uitgekomen, “*All that is*” (vertaald “*Alles wat is*”) speelt zich af in het literaire milieu. Een marine-officier wordt na de Slag bij Okinawa in de Tweede Wereldoorlog redacteur bij een uitgeverij. Zijn leven draait om boeken en vrouwen. Hij is succesvol, maar het lukt hem maar niet een bevredigende relatie te onderhouden. Uiteindelijk blijkt hij zich gelukkig te voelen bij een vrouwelijke collegaredacteur. Hij gelooft nog steeds in de liefde, maar is bang om zich te binden op de gangbare manier, door te trouwen met haar. Hij wil met haar leven zoals in de kunst, voor eeuwig.

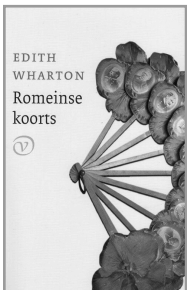
Het leven gaat zijn gang, ook al denk je er invloed op uit te kunnen oefenen.

Je wordt onmiddellijk onderdeel van Salters verhalen, anders kan ik het niet omschrijven. James Salter is een enorme vrouwenliefhebber, maar absoluut geen van-dik-hout-zaagt-men-planken-type. Zijn seksscènes behoren tot de meest subtiele, suggestieve en sterk erotische die ik ken. Maar dit terzijde. Dankzij schrijvers als James Salter blijkt taal een sublieme creatie van de menselijke geest.

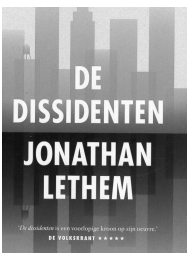
Marc Pantus

Harry, Heine in Holland
Bijzonder fraai uitgegeven boekwerk met liedteksten van Heinrich Heine (die eigenlijk Harry heette) maar ook zijn memoires. En dit alles met cd's

Edith Wharton

Romeinse koorts
Nieuwe klassieker uit de bibliotheek van Van Oorschot

Jonathan Let5hem

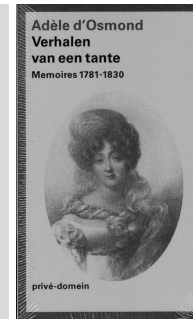
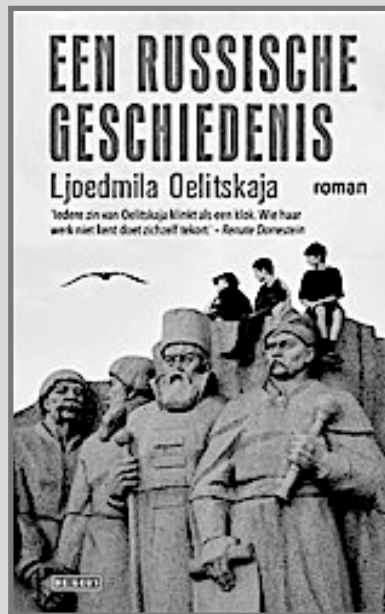
De dissidenten
Kleurrijke geschiedenis van links Amerika midden vorige eeuw. De roman kreeg inmiddels lovende recensies.

geschiedenis

Ton Vink

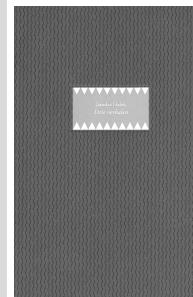
Aan de hand van drie (school)vrienden, Ilja, Sacha, Micha en hun leraar literatuur Viktor Sjengeli, schetst Oelitsjkaja in de context van de moderne Russische geschiedenis het verstikkende leven van deze ‘overtuigde communisten’ in de periode tussen de dood van Joseph Stalin (1953) en die van de dissidente schrijver en Nobelprijswinnaar Joseph Brodsky (1996). Sjengeli maakt met zijn geliefde leerlingen regelmatig wandelingen naar literaire ‘heilige’ plekken in de Russische hoofdstad. Het sterkt hen in hun innerlijke vrijheid om beter weerstand te kunnen bieden aan de druk van hun dagelijks leven. Haar humoristische, soms sarcastische manier van schrijven vol met

referenties aan meer of minder bekende dissidenten onder het voormalig Sovjetbewind zetten de lezer regelmatig op het verkeerde been. Ze refereert aan vele bekende schrijvers of cultuurdragers (Poesjkin, Gogol, Pasternak, Achmatova, Mandelstam, Nabokov, Solzjenitsyn, Rachmaninov, Sjostakovitsj...). Je waant je als lezer in een uitgekende legpuzzel. Zoals in haar eerder vertaalde roman «*Medea en haar kinderen*» komt het zeer actuele probleem van de Tartaarse minderheid op de Krim ter sprake. En daarmee liep Oelitsjkaja in deze in 2010 geschreven roman vooruit op de recente zeer verontrustende ontwikkelingen in de ex Sovjet Unie.

Adèle d'Osmond

Verhalen van een tante d'Osmond (1781-1866) schreef deze brieven aan haar neef, die lezen als een kroniek van een bewogen tijdperk.

Jaroslav Hasek

Drie verhalen
Unieke uitgave (slechts 500 ex) van de schrijver van *De lotgevallen van de brave soldaat Svejk*

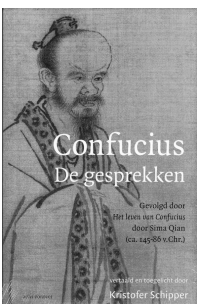

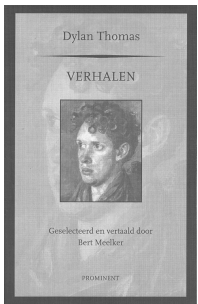
Ljoedmila Oelitskaja: Een Russische

De twee hotels Francforts

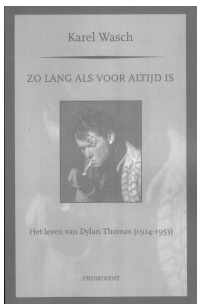
Ad van der Borst

Confucius
De gesprekken
Gevraagd door
101 Jansen van Confucius
door Sima Qian
(ca. 445-86 v. Chr.)
vertaald en toegelicht door
Kristofer Schipper

Dylan Thomas
En selectie van zijn
verhalen.
Zie ook hieronder

**Zo lang als voor
altijd is**
Karel Wasch
Het leven van Dylan
Thomas (1914-1953)

AMSTERDAM!
ED VAN DER ELSKEN
Herdruk

In 2011 publiceert Ljoedmila Oelitskaja in Rusland haar briefwisseling met de in Siberië gevangen gehouden zakenman en oliemagnaat Michael Chodorkovski. Hij werd in de aanloop naar de Olympische Winterspelen in Sotschi vrijgelaten. Haar boek werd uitgegeven bij een van de grootste Russische uitgevers: Eksmo. Vele boekwinkels weigerden het boek in hun collectie op te nemen. « Een typische sovjet reactie van angst die in Rusland herleeft ».

Oelitskaja maakt deel uit van de schrijvers generatie uit de zestiger jaren. Ze is oorspronkelijk biologe en gespecialiseerd in de genetica. Ze verloor haar baan omdat ze op haar typemachine 'samizdats' literatuur kopieerde. Als schrijfster publiceerde ze aanvankelijk voor theater en film maar sinds de jaren negentig schrijft ze voornamelijk novellen en romans die wereldwijd worden vertaald en bekroond. Haar keuze voor steun aan Chodorovski, wiens proces ze dagelijks gevolgd heeft, is niet verbazingwekkend. Ze behoort tot een Russische intelligentsia die zich kenmerkt door haar permanente aandacht voor etnische en religieuze tolerantie, de ex Sovjet Unie, en het burgerlijk civisme. Oelitskaja manifesteert regelmatig dat ze zeer kritisch staat tegenover het regiem Poetin en de Russische overheid.

Dat leest men in en tussen bijna elke regel in haar laatst vertaalde boek «Een Russische Geschiedenis» (de Geus, Zeljonyj sjatjor-groene tent-). Het systeem, de partij, de overheid, de bureaucratie en het absurde totalitarisme hollen de maatschappij uit en ontnemen aan de burger elke vorm van denken, zelfstandigheid en creativiteit.

David Leavitt brak in 1984 op 23 jarige leeftijd internationaal door met de verhalenbundel *familiedans*. Sinds dat debuut, is hij één van de schrijvers van wie ik alles wil lezen. Ik ben een fan, al dertig jaar! Zijn literatuur is bij mij gaan horen. Hij is mij prettig vertrouwd, maar altijd weer verrassend.

Tegen de achtergrond van grote gebeurtenissen uit de wereldgeschiedenis plaatst Leavitt het alledaagse leven van zijn personages. Zo heeft zijn roman *Terwijl Engeland slaapt* als decor de Spaanse burgeroorlog en speelt zijn verhalenbundel *Waar ik nooit geweest ben* ten tijde van de grote aidsepidemie in de jaren '80 van de vorige eeuw. Hij schetst deze levens met een groot mededogen. Zij personages zijn zeer herkenbaar, mensen zoals jij en ik. Mensen die op zoek zijn naar geborgenheid en intimiteit. Mensen die worstelen met hun identiteit, een relatie, familie, gezondheid, de drank, de dood.

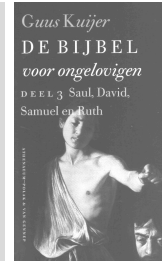
Eén van de steeds terugkerende thema's in het werk van Leavitt is de hunkering naar een, vaak homoseksuele, liefde. Maar zijn grootste thema is de veerkracht, de levensdrift, van mensen. Niet de ondraaglijke, maar de draaglijke lichtheid van het bestaan. Leavitt's stijl is zeer toegankelijk, licht en humoristisch. Zijn schrijftant laat zich nog het meest vergelijken met die van F. Scott Fitzgerald met een echo van Evelyn Waugh en E.M.Forster.

In 2013 verscheen in Nederland zijn roman *De twee hotel Francforts*. Opgejaagd door de beginnende oorlog verzamelen zich in de zomer van 1940 vluchtelingen uit heel Europa in de haven van het neutrale Lissabon. Twee stellen, Peet en Julia Winters, Amerikaanse expats uit Parijs, en

Edward en Iris Freeling, rijke bohemiens, ontmoeten elkaar op een terras. In afwachting van het SS Manhattan, dat hen terug zal brengen naar de Verenigde Staten, sluiten zij een vriendschap met noodlottige consequenties. Alle Leavitt-ingrediënten komen in deze roman aan bod. De historische context, een homoseksuele liefde, de joodse identiteit, het getut met een hondje. Een prachtige roman met humor geschreven en bij vlagen zeer ontroerend. Leavitt op zijn best. Briljant. Een absolute aanrader. 5 *****

Overige boeken van David Leavitt *Arkansas, In de Marmara, De marmen quilt, De verloren taal der kranen, eerdere liefde, de bladomslander, Martin Bauman, De geest van Jonah Boyd en De Indische klerk.*

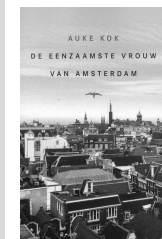
Guus Kuijer
Deel 3 in de serie
De Bijbel voor
ongelovigen. Over
Saul, David,
Samuel en Ruth

Quentin Blake
Prentenboeken-
omnibus

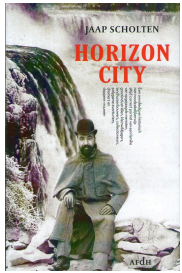
Loe de Jong
Boudewijn Smits
over een historicus
met een missie

Auke Kok
De eenzaamste
vrouw van
Amsterdam
Stukjes over onze
stad.

De man, de stad en het bier: G. Heineken

Stan Meuwese

Schaap Scholten
Horizon City
Literaire documentaire over twee eeuwen Twente.

H.H. ter Balkt
Hee hoor mij ho simultaan op de brandtorens
Verzamelde gedichten

Cees van Ede
Ik schrijf ons aan elkaar
Gedichten

De geur van gistend bier van de brouwerij aan de Stadhouderskade is jarenlang de boekhandel aan de Weteringschans binnengedreven. Nu zijn het toeristen die na de Heineken Experience de boekhandelaar lastig vallen met het vragen van de bekende weg naar het Rijksmuseum.

Er wordt geen bier meer gebrouwen bij de overburen. De industriële trots van Amsterdam is vertrokken, net als de Ford-autofabriek, de Stuyvesant-sigarettenfabriek en de NDSM-werf. De biografie die **Annejet van der Zijl** schreef over Gerard Heineken (1841-1893), grondlegger en naamgever van de bekende brouwerij, gaat meer over de innovatieve industrialisatie van Amsterdam uit het laatste kwart van de negentiende eeuw dan over het leven van een actieve ondernemer. Een biograaf moet het hebben van een leven van frustratie, drama én succes van de hoofdpersoon. Gerard Heineken is niet zo gekweld als Annie M.G. Schmidt of zo schurkachtig als Prins Bernhard, de karakters uit de haar eerdere biografieën. Een ondernemer met durf, een stadgenoot met culturele interesse en een brave familieman maakt nog geen boeiende persoonlijkheid en de drager van een interessant levensverhaal. Gerard Heineken mag dan de indruk hebben willen wekken, dat hij die brave hardwerkende familieman was, zijn vrouw Mary Tindal was dat niet. Hun zoon Henry Heineken, een man met meer culturele dan commerciële belangstelling, bleek niet de biologische zoon van zijn wettelijke vader te zijn, maar van de dandy Julius Petersen. Na de plotselinge dood van Gerard Heineken op 51-jarige leeftijd trouwde de weduwe met de vader van haar zoon. De familie Tindal vormde wel een boeiend decor voor de familie Heineken: Henri Tindal was een brancieschopper, de oprichter van De Telegraaf en een promotor van het

gebruik van ozon voor waterzuivering. Willy Tindal trouwde met een Duitse charlatan met linkse sympathieën, die nog in het blaadje *Recht voor Allen* van Ferdinand Domela Nieuwenhuis heeft gepubliceerd. Annejet van der Zijl kan mooi vertellend schrijven. Het boekje over Gerard Heineken, in alle vrijheid geschreven in opdracht van de Stichting Heineken Collection, is hopelijk een tussendoortje in het echte werk van een van onze beste non-fictionschrijvers.

zijn immers altijd interessant). (Goed te lezen naast het mooie boek van Michel Krielaars, *Het brilletje van Tsjechov*, dus die titel smokkel ik tussen deze haakjes even mee, als zesde).

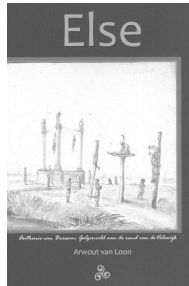
Adelle Waldman, *Het liefdesleven van Nathaniel P.* Het beste boek dat ik vorig jaar las. *Chicklit* en *Ladlit* ineen, maar dan met diepte. Gebaseerd op *Middlemarch* van George Eliot (dat ik dus ook nodig eens moet gaan lezen). Nate Piven is schrijver met ambities in Brooklyn en heeft, zoals gezegd, een liefdesleven, van het minder georganiseerde soort. Enter Hannah en dan wordt het menens. Of niet? De dialogen – lees ook: ruzies - tussen Nate en Hannah zijn zo levensecht dat je je als

Jan de Jong

lezer er mee wilt gaan bemoeien. Waldman kruipt ongemakkelijk diep in de huid van haar mannelijke hoofdpersoon. Nate is dan ook een *topic* geworden op internet, waar lezeressen elkaar vragen: *Would you date Nate?* Ook voor mannen, dit boek.

H.C. ten Berge
Cantus Firmus
Verzamelde gedichten 1993-2013
M.A.: Vijf ballen!!

Arwout van Loon
Else
Geromantiseerde reconstructie over het meisje Else dat op het Galgenveld in A'dam Noord werd opgehangen.

Mirjam van Hengel
Hoe mooi alles
LEO EN TINEKE VROMAN
EEN LIEFDE IN OORLOGSTIJD
Querido

Hoe mooi alles
Mirjam van Hengel
Een liefde is oorlogstijd over Leo en Tineke Vroman

Would you date Nate?

Straatleven
Verzameling
ansichtkaarten over
oud Amsterdam

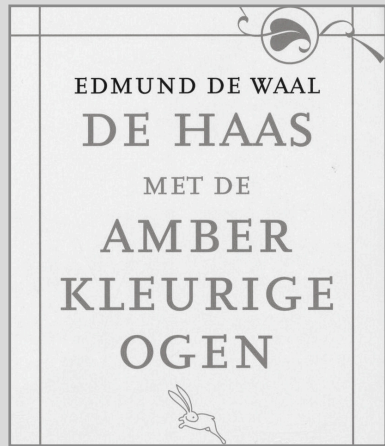
**Kopstukken
Filosofie**
De eerste set in een
reeks van vijf over
Montaigne,
Descartes, Spinoza,
Kant en Arendt.

Harrie Lemmens
God is een Braziliaan
Leer Brazilië kennen
door de ogen van de
vertaler uit het
Portugees.

Ik heb – een Bode te laat – vijf boeken gekozen uit mijn laatste vijf leesjaren. Een ratjetoe van persoonlijke geschiedenis, essays en romans – ik ben niet eenkennig.

Een boek dat in de vorige Bode al door diverse lezers is genoemd – en ik doe het toch weer: **Edmund de Waal - De haas met de amberkleurige ogen**. Wie het nu nog steeds niet heeft gelezen, moet het echt gaan doen. Kleine en grote geschiedenis, die niemand onberoerd kan laten.

Dave Eggers – De cirkel. Een onheilspellend verhaal over wereldwijde netwerken. Als je het boek leest, denk je dat het allemaal zo erg toch niet kan zijn, maar in de paar maanden sinds ik het uitgelezen heb, komt het ene na het andere kwade visioen uit het boek uit. Ik sla de krant tegenwoordig bezorgd op. Facebook is in elk geval nooit meer hetzelfde.

Twee essaybundels van nieuwsgierige schrijvers -John Jeremiah Sullivan, *Pulphhead* en Elif Batuman, *De bezetenen*. Het maakt me niet uit waarover ze schrijven, ik wil het lezen.

Bij Sullivan lees je in *Pulphhead* onder andere over de terugkeer van Axl Rose, over grotverkenners, en over wat er gebeurt als een soapserie je huis leent. Heel mooi stuk ook over een geheel vergeten blueszangeres. Daardoor heb ik nu *Last Kind Words* van Geeshie Wiley gehoord, op Youtube.

Batuman vertelt bij voorbeeld over wetenschappelijke Babelfreaks (en Babel is al veel genoemd in de vorige Bode) en over de vraag wie Tolstoj vermoord heeft. Hilarisch (subculturen

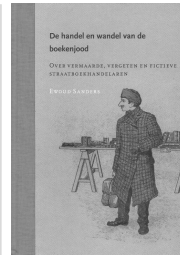
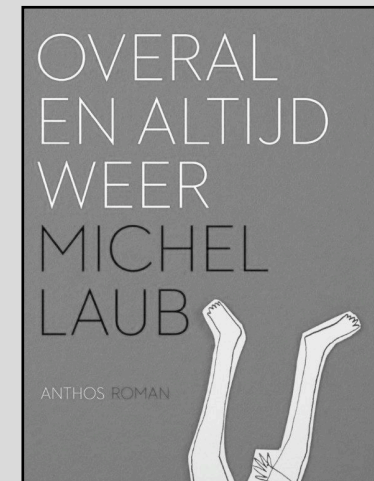
Terugkerende trauma's

Yves van Kempen

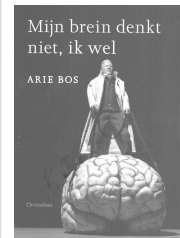
Overal en altijd weer, een roman van de Braziliaanse auteur **Michel Laub**, begint met een verbijsterende pesterij. Een dertienjarige jongen, 'een kutgoj', wordt door zijn joodse schoolkameraden op bar mitswa gejonast maar bij de dertiende worp opzettelijk niet opgevangen. Een bijna doodsmaak die hem zwaar verwondt. De naamloze ik-verteller die met Laub de leeftijd, zijn beroep als journalist en romancier en joodse afkomst gemeen heeft, doorziet te laat de wrange betekenis van het voorval. De daad is een variant van het collectieve antisemitisme van eertijds. De schaamte over het voorval blijft hem in zijn terugblik op zijn leven die het boek is voorgoed achtervolgen.

Zijn opa heeft Auschwitz overleefd en daarna de wijk genomen naar Brazilië, zijn vader is een geslaagd zakenman geworden, hijzelf kampt met een groezelig verleden. De val deed hem al op zijn dertiende naar de fles grijpen, zijn drankprobleem kostte hem zijn baan, door onttrouw strandden twee huwelijken. Dat hij zijn zaken alsnog op de rails krijgt, dankt hij aan zijn derde vrouw die hem op straffe van haar vertrek heeft gesommeerd zijn zwalken drastisch op te geven. Als er een kleine op komst is, lezen we zijn welhaast sentimentele verwachting: 'Een kind krijgen is het menselijk tekort overal en altijd weer achter je te laten.'

De roman is opgebouwd uit gefragmenteerde vertelblokken en geschreven in elastische zinnen, een voortstuwende stem die je niet loslaat en steeds dieper in het oertrauma boort. Dat is Auschwitz, de tragedie die alle tragedies uit de wereldhistorie en de intiemste relaties samenvat. Zijn grootvader zweeg er zijn leven lang over. In de reeks dagboeken die hij naliet daarover geen woord. De traktaatachtige aantekeningen beschrijven een wereld zoals die zou moeten zijn. De vondst ervan na zijn zelfmoord verwerkt zijn

De handel en wandel van de boekenjood
Ewoud Sanders
Schitterend geïllustreerde geschiedenis van de oervader van onze boekwinkel.

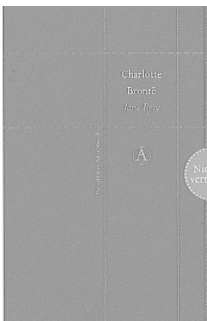

Arie Bos
Mijn brein denkt niet, wil wel
Tegenhanger van de 'ik ben mijn brein'-cultus.

Niet doen Opa
Peter van Straaten
Hét boek voor (aanstaande) opa's. Ook leuk voor oma's overigens.

Verdriet en rouw

Charlotte Brontë
Jane Eyre
en Keats & Shelley
Gedichten
Nieuwe delen in de
onvolprezen Perpetua-
reeks

Voor een van de gedichten uit de bundel "Ik schrijf ons aan elkaar" kreeg Cees van Ede in het najaar van 2013 een prijs, de Plantage Poëzieprijs 2013, voor het gedicht *Zorgvlied* (pagina 27). Die erkenning gaf hem de moed om een bundel samen te stellen van de gedichten die hij schreef in reactie op het ziekbed en uiteindelijk overlijden van Maud Keus die sinds 1984 zijn partner was.

Vlak na haar dood in november 2010 trof ik hem in de poezieboekwinkel van Perdu, waar hij regelmatig de schappen afstruinde op zoek naar materiaal voor zijn radioprogramma *OASE*. Ik condoleerde hem met het verlies, ik kende zijn vrouw niet. "Maar ik hield zo idioot veel van haar!" riep hij uit. Ik schrok en schaamde me, mijn beleefde frase leek in dat licht volstrekt ongepast en ontoereikend.

Van elke bladzijde in deze bundel spat het intense verdriet af. Hier is iemand aan het woord die zijn gevoelens vorm kan geven, krachtig en intens en zeer persoonlijk. Geen universele pretenties, dit verdriet is zijn verdriet.

Ars Poetica (p 40)
Het persoonlijke ontstijgen?
Men kan de klere krijgen.
Ik schrijf uitsluitend over jou.
Jij bent mijn universum,
de spiegel van mijn ziel,

Marie Roelofsen

mijn wereldvrouw.
En bij alles wat je bent en
ik over je bedenken kan,
ben je ook nog overleden.

Universeler
kan ik het niet maken.

De bundel is zeer zorgvuldig vormgegeven, hardcover met stofomslag, en voorzien van een CD waarop de auteur alle gedichten voorleest.

Dit is geen boek om achterelkaar uit te lezen. Dat gaat niet, dat is meer dan een mens in één keer kan verstouwen. Het zijn gedichten om bij vlagen in te kijken. Poesie is nu eenmaal het kristal van de literatuur. Houdbare emotie.

Meesteres in geestige dialogen

Nienke Meter

'Mensen in de Zon' is het romandebuut van Marijke Schermer. Ze heeft al vele toneelstukken geschreven, maar haar theatergezelschap is wegbezuinigd. Misschien daarom nu een roman? Ze is duidelijk toneelschrijfster van huis uit. De tijdsspanne, waarin de plot zich ontwikkelt, is beperkt tot een week. Dat is des toneels. Ook de personages zijn alleen schetsmatig aangegeven, zodat de lezer veel kan invullen wat op het toneel door de acteurs zou zijn gebeurd.

De handeling voltrekt zich 20 jaar nadat een groepje beloftevolle kunstenaars een dodelijk auto-ongeluk heeft veroorzaakt. Hun oudere inspirator, wiens vriend daarbij is omgekomen, inviteert hen allemaal om een week later bij hem in Frankrijk de fatale botsing te reconstrueren. Die bijeenkomst vindt in de roman niet plaats, maar zou natuurlijk spannend drama opgeleverd hebben over wie welke schuld aan de dood van het vriendje al die jaren met zich meegedragen heeft. Er zit nog meer in. De gedachte aan de confrontatie met de vrienden van vroeger werpt iedereen weer terug op de vraag of ze wel het onderste uit de kan gehaald hebben. De een wilde concertpianist worden, de anderen schilder, schrijver of wiskundige. Alleen de beeldend kunstenares werkt nog steeds door in de kunsten. Later blijkt, dat zij dat vooral door de steun van de mecenas in Frankrijk heeft kunnen doen. De wiskundige is op eigen kracht succesvol geworden, werkt aan de universiteit, maar is flink ongelukkig. De heren hebben hun kunsten opgegeven, lijden een treurig bestaan als politicus, als scribe van zelfhulpboeken of als reclameman. Kunstenaars maken kennelijk hun belofte

niet waar, omdat geld de voornaamste drijfveer is geworden in onze cultuur, niet kunst. Deze zonnekinderen kunnen hun mislukking niet onder ogen zien. Daarom raken zij verlamd door de gedachte aan een confrontatie met hun vrienden van weleer. De wiskundige gaat in bed liggen, de politicus brengt de nacht door op straat, de reclameman gaat zitten tekenen en de schrijver drinkt zich bijna dood. Wat ze er in die twintig jaar van gemaakt hebben is een

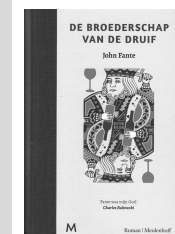
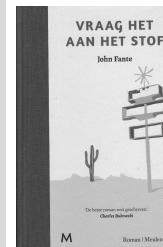
flauw aftreksel van hun verwachte kunstenaarsroem. Het is niet alleen botte pech, dat ze mislukt zijn, bijvoorbeeld doordat de hand van de pianist verbrijzeld is bij het ongeluk, maar de economisering van de kunsten, die hen parten speelt. Dat beseffen deze personages niet. Zij dolen een week lang verdwaasd rond en ik mag tussen de regels door lezen wat er werkelijk aan de hand is. Marijke Schermer is een meesteres in geestige dialogen. Natuurlijk, zij is toneelschrijfster. En nu heeft ze een prachtroman geschreven, die alle aandacht verdient. Ik zet Marijke Schermer met liefde in het zonnetje.

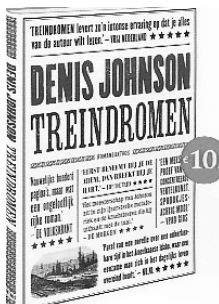
Stefan Verweij
Hoe open ik een boek
Je weet maar nooit met al die e-readers om je heen.

D. Hooijer
Berichten van een zakenman
Postuum verschenen roman van deze zeer helaas (onlangs) overleden schrijfter over de 40-jarige Peter die valt op oudere mannen.

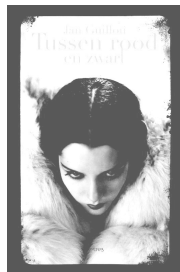

John Fante
Ze zijn weer leverbaar, de romans van Fante!

Denis Johnson
Treindromen
Mooie gebonden
spotgoedkope herdruk
van een beelshone
novelle

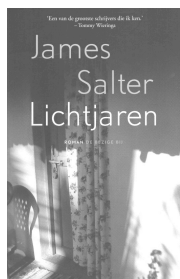

Jan Guillou
Na *De Bruggenbouwers* en *Dandy uit het noorden*, is dit het derde deel in de serie *De grote eeuw van deze succes-volle Scandinavische schrijver*.

David Vogel
Weense romance. Recent ontdekt manuscript van de schrijver van 'Huwelijksleven'.

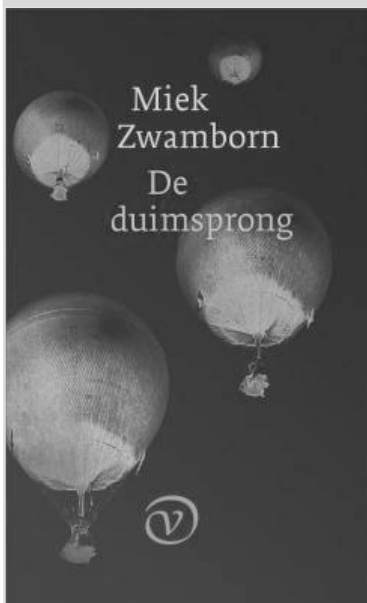
James Salter
Lichtjaren. Nieuwe vertaling van een ouder werk (1975) van de schrijver die met *Alles wat is* (2013) grote indruk maakte.

Duimsprong & Een hand vol sneeuw

Lex Goes

In *De duimsprong* vertelt Miek Zwamborn over de raadselachtige verdwijning van haar wandelvriend en de reis door Europa die daar het gevolg van is. Gaandeweg draait het verhaal meer en meer om de geoloog Heim (1849-1937), en vermengt ze haar speurtocht met wat je een biografie zou kunnen noemen. In een rustige, meanderende stijl komt langs, om maar wat te noemen, het geluid van watervallen, hoe een aardverschuiving in Engeland tot een nieuw verdienmodel leidde, het maken van maquettes van Alpenlandschappen of hoe een ballontocht diende om te controleren of de juiste kleur was gebruikt. Het verhaal wordt mede verteld, of ondersteund, door foto's, die als een soort ankerpunten door het boek verspreid liggen. Een goed geschreven, innemend en onweerstaanbaar boek.

Het verlies van een kind wordt door *Jenny Eckenhart* in *Een handvol sneeuw* niet geaccepteerd. Stel dat, schrijft ze in een intermezzo, en er ontstaat een mogelijke nieuwe levensfase van het kind, dat zich gaandeweg ontvouwt als vrouwelijke schrijfster die, in vijf boeken, haar verschillende levens doorbrengt in Wenen, in Moskou, en in het Berlijn van voor en na de Wende. Het laat zich dan ook tegelijkertijd lezen als een persoonlijke geschiedenis van de twintigste eeuw in Oost-Europa. Ronduit onthutsend is de fase van dit leven in het Rusland van voor de tweede wereldoorlog, de achterdocht, de onzekerheid, en de terreur. Ze schrijft prachtige zinnen die me oprecht ontroerden - kom er maar op het geluid van bevroren botten met dominostenen te vergelijken, in een graf dat ze zelf voor aanvang van de winter heeft moeten graven -. Een hartstochtelijk en indringend verhaal, dat nog lang nazingt, zo te lezen geweldig uit het Duits vertaald door Elly Schippers.

Charles Bukowski, The Voice

Peter Blok

Op 8 maart 2014 was ik, uitgerekend op nationale vrouwendag, bij een bijeenkomst in Pakhuis de Zwijger, die was gewijd aan Charles Bukowski. De aanleiding was de (her-)uitgave van de vertalingen van vier romans en een verhalenbundel door uitgeverij Lebowski. Nu ben ik al jaren een trouwe fan van het werk van deze uit LA afkomstige (oorspronkelijk Duitse) schrijver dat zich het best laat omschrijven als rauw, direct en vrouwonvriendelijk. Een soort literaire porno.

Wat me nog het meest verbaasde was de populariteit van deze bruto van wie op Youtube een filmpje valt te zien waarop hij zijn vriendin in elkaar trimt omdat hij denkt dat ze vreemdgaat. Om me heen zaten vele liefvallige jonge dames aandachtig te luisteren en te kijken naar de vele filmfragmenten met Bukowski. Ik vermoed dat ze zich dood zouden schrikken als iemand ze de seksuele verlangens in hun oor zou fluisteren van Henri Chinaski, de hoofdfiguur in Bukowski's romans, laat staan dat ze zijn werk gelezen hebben of gaan lezen. Ik begrijp ook wel dat dit de verzamelde vriendinnenschaar was van de vele schrijvers en dichters die optraden en waarschijnlijk bestond uit literaire groupies, studenten kunstgeschiedenis en studievrienden en vriendinnen (naast de buurmeisjes en zusjes) maar het zette me wel aan het denken.

Ik kreeg een associatie met een tentamen dat ik tijdens mijn studie in de Culturele Antropologie moest afleggen over Indonesië: het tentamen Wertheim. De docent vroeg of ik de Max Havelaar had gelezen en ik antwoordde, naar waarheid, dat we daar bij de Nederlandse les op de middelbare school inderdaad wel eens over hadden gesproken. Ik werd naar huis gestuurd met een 5 maar mijn studievriend Paul, met wie ik op dezelfde middelbare school had gezeten en dezelfde vraag kreeg voorgelegd, antwoordde met veel aplomb: "O, de Havelaar, ja natuurlijk, die heb ik verslonden. Mooiste boek dat ik ooit in mijn handen heb gehad." Hij mocht weg met een 8.

Als ik wel eens een willekeurig boek pak uit de boekenkast van vrienden of bekenden, valt mij vaak op hoe weinig de verzamelde boeken gelezen zijn. Maar nu begrijp ik het geheel: boeken zijn niet om te lezen maar om over te praten. Om te laten zien dat je er bij hoort.

Het initiatief om de vertalingen opnieuw uit te brengen verdient hulde. Om iets van het leven, en dan vooral de rauwe kant ervan, te kunnen begrijpen, is het lezen van Bukowski onontbeerlijk. Zo is *Postoffice* een van de overtuigendste romans die ooit is geschreven over het leven op de werkvloer. Heel herkenbaar voor wie ooit op een postkantoor heeft gewerkt. Wellicht dat deze vertalingen sommige lezers op het idee brengt om zich te wagen aan zijn omvangrijke poëzie-oeuvre hoewel ze dan, vooralsnog, terecht komen bij de oorspronkelijke Amerikaanse uitgaves. Een deel hiervan valt te bewonderen op Youtube; onnavolgbaar voorgedragen door de dichter zelf,

bier- of winddrinkend met zijn typerende, nasale en enigszins slepende stem. Misschien is het, nu ik er nog eens over nadenk, wel de hypnotiserende werking van die stem die er de oorzaak van is dat hij met zoveel dames het bed deelde en de aandacht wist te trekken van de vrouwelijke bezoekers in Pakhuis de Zwijger.

Frans Schouten

Toen Den Haag nog 's-Gravenhage was en Simon Carmiggelt voor de oorlog in de Hofstad zijn loopbaan aanving als verslaggever ontmoette hij regelmatig de heer Blanche in café Riche, dat illustere trefpunt van het journaal. Mijnheer Blanche was een verfijnde francofiel, telg uit een Nederlands Franse echtverbintenis. Hij was hemdenmaker en dreef een exclusieve zaak waar alleen een zeer gegoede clientèle over de drempel kwam. Toen brak de oorlog uit en iedereen die zich dat nog kan heugen, weet hoe machteloos men destijds kon, neen, moest zwijgen. Onderdanig en muistil moest men wachten tot men eindelijk, misschien, langs een wegversperring kon. Stel je voor dat het schamele tasje met aardappelen en wat zuivel zou worden geconfisqueerd, of je fiets. Een Duitse militair of een NSBer weigeren te bedienen in een winkel, moest je maar niet proberen. Dan kon men de zaak wel sluiten. Wat het lot was van onderduikers of verzetslieden die werden opgepakt, dat weten de jongere generaties nu ook wel door de films die er over zijn gemaakt. Maar destijds was het geenszins een film, wel barre werkelijkheid.

Maar hoe behoudt een mens zijn waardigheid onder vernederende omstandigheden? Niet door te gaan uitvaren, daarmee verliest men altijd zijn gezicht; wel door koele afstand, door negeren, alsof die bezetters niet bestonden. Welnu, daarin lag de kans van de beschaafde mijnheer Blanche die het enige deed waartoe een weerloos mens in staat is. Toen de grote NSB leider Nussert met twee lijfwachten binnenstapte, heeft Blanche hem die twee zwarte hemden wel moeten aanmeten. Maar na het passen vroeg hij herhaaldelijk hoe hij voor de rekening diens naam moest spellen. Wat zei u? Musterd?, o ja, en met een t op het eind?, met dubbel ss? Aldus reddde de heer Blanche zijn waardigheid in een benarde en vernederende periode van de vaderlandse geschiedenis. Hij degradeerde Mussert tot een hem onbekende, niets zeggende naam. Het lijkt niet veel, maar Carmiggelt, die zelf actief was in het verzet, kon deze wraak van een weerloze wel begrijpen en waarderen.

Weerloos

De heer Blanche was hemdenmaker. Hij dreef een kleine, ongenaakbare winkel op de deftigste stand van 's-Gravenhage. In zijn etalage viel maar weinig te zien. Een klassiek tweedjasje, een volmaakte Engelse pet, een pullover zo zacht als meisjeshaar, en een tot het uiterste bedwongen das van reine zijde. Geen prijskaartjes. Wie dorst binnentreden las het later wel, op de jaarrekening.

Uit het feit dat ik de heer Blanche in mijn jonge jaren persoonlijk kende moet u niet afleiden dat ik tot zijn clientèle behoorde. Ik kleepte mij bij C & A, dat toch voordeliger was. Maar ik kwam vrijwel dagelijks in het café Riche op het Buitenhof, dat door veel journalisten werd gefrequenteerd, en daar zat de heer Blanche elke avond aan de leestafel. Riche had zeer indrukwekkende oude obers in rok die zich statig als zeilschepen door het etablissement bewogen. Het was niet raadzaam zo'n man te roepen. Als hij uit zichzelf gekomen was kon je koffie, maar ook een kleintje koffie bestellen, dat minder kostte. De toevoeging 'een platte' of 'een hoge', die betrekking had op het geprefereerde servies, was alleen mogelijk op de Witte. Dat wist ik van horen zeggen.

De heer Blanche dronk 's avonds geen koffie maar een fles Franse wijn die in een fijn gevlochten mandje zoet naast hem lag te wachten tot de chef ober het ledige glas precies op tijd kwam vullen, met de voorzichtige doch doeltreffende handbewegingen van een chirurg. Onder het drinken van de wijn las de heer Blanche het dagblad Le Figaro, want hij was verwekt door een in Nederland verdwaalde Parijzenaar en daarom een fervente francofiel.

Als ik het café Riche des avonds betrad, onderbrak hij altijd zijn lectuur om even naar mijn gezondheid, mijn werk en mijn vooruitzichten te informeren. Ik betwijfel of hij daar belang in stelde. Maar hij hield van jongemannen in een tijd toen deze erotische variant niet behoorde te bestaan. Eenzaamheid was dan ook zijn lot. Hij droeg het met behulp van een lichte zelfparodie. Zijn overtrokken beleefdheid – hij maakte onophoudelijk kleine buigingen – had een kern van spot die zijn dure klanten niet bemerkten. Dat amuseerde hem dan weer. Het hield hem staande. Meer kon een weerloze in zijn situatie niet doen. Ik schreef in die tijd over toneel en ik ontmoette hem eens, tijdens de pauze, in de Koninklijke Schouwburg toen een toneelgezelschap uit Parijs een onbeduidend blijspel opvoerde voor de

Alliance Française, waarvan hij natuurlijk een devoot lid was.

'Men amuseert zich kostelijk, niet waar', zei hij. 'Esprit hè? Maar Franse acteurs worden wel verwend in ons Haagje. Men lacht ook om de flauwe grappen, vermoedelijk om te doen uitkomen dat men ze verstaat. U hebt daarvoor te veel smaak.

Hij wist precies dat mijn Frans in een luciferdoosje kon.

'Maar laat ik niet langer beslag leggen op uw kostbare tijd', zei hij, met een glimlach. Na weer zo'n kleine buiging te hebben gemaakt verdween hij in de menigte, die geurde naar de mottenballen van hoog bejaarde avondkleding.

Als rechtgeaarde francofiel had de heer Blanche een afkeer van Duitsers, het verschijnsel Hitler en alles wat daar in Nederland bijhoorde. Hij mopperde in deze geest tijdens het lezen van Le Figaro en zweeg erover in zijn winkel want hij kende zijn plaats. Maar op een dag kwam de politieke realiteit toch over zijn drempel. Ik hoorde het van een advocaat, die er toevallig getuige van was.

De deur ging open en ir. Mussert, de leider van de NSB, trad in het gezelschap van twee lijfwachten met enige pompe binnen. Hij wilde zich zwarte hemden laten aanmeten. De heer Blanche haalde braaf centimeter en notitieblok te voorschijn en mat de aspirant redder des vaderlands zorgvuldig op. Toen dat gebeurde was vroeg hij, weer met zo'n lichte buiging: 'En mag ik nu, als het gepermitteerd is, zo vrij zijn te vragen met wie ik het genoegen heb?'

'Ik ben Mussert', klonk het koel.

'Meneer Mustert?'

'Nee-Mussert.'

'Spelt u dat, als ik zo vrij mag zijn, met een sch?'

'Nee, met twee ss'n natuurlijk.'

'En met een d of een t op het eind?'

Er zijn helden geweest in de strijd tegen het fascisme, maar de heer Blanche had allerminst de pretentie ertoe te behoren. Hij deed wat een weerloze, benard levende man kon doen: de beroemde leider plagen door te veinzen dat hij nooit van hem had gehoord. Maar de hemden heeft hij netjes gemaakt. Aan het begin van de bezetting zei hij tegen me: 'als ze maar niet denken dat ik die affreuzen Duitse wijn zal drinken'.

Daarna heb ik hem nooit meer teruggezien.

Kronkel

Uit de bundel: *Mag 't ietsje meer zijn*